

LO-TCO
BISTÅNDSNÄMND

En rättvisare värld
– Svensk fackföreningsrörelse verkar gränslöst

Facket – en kraft i kampen mot fattigdomen

Fackföreningsrörelsen har alltid samarbetat internationellt och det är en styrka när företagen ser hela världen som en marknad, inte minst vad gäller arbetskraft. Det är inte ovanligt att produktionen av både varor och tjänster läggs där det är billigast. Bristen på respekt för mänskliga rättigheter i arbetslivet är mycket stor i världen. Dåliga arbetsvillkor, underutvecklade och ibland korruperade rättssystem leder till att de rika blir ännu rikare och att den fattiga majoriteten får det ännu sämre. Ofattbara tolv miljoner människor är slavar i världen i dag. Tolv miljoner – det är fler än hela Sveriges befolkning!

LO-TCO Bistånds nämnds uppgift är att stödja utvecklingen av fackliga organisationer runt om i världen. Starka fackföreningar och kollektivavtal ger möjlighet för arbetsgivare och arbetstagare att mötas på lika villkor och är grundläggande för att genomdriva förändringar som minskar fattigdomen. Det är också ett medel för att uppnå demokrati och rättvisa. Om de lokala facken blir starkare, blir det också möjligt för dem att driva fram förändringar i sitt eget lands politik och i utvecklingen i världen. Ytterst handlar det om att ge arbetande människor en röst i alla världens länder. Men i många länder med svag demokrati är det inte riskfritt att kräva sina mänskliga rättigheter. Varje år dör hundratals människor och tusentals fängslas som en följd av sitt fackliga engagemang. Hundratusentals avskedas eller kränks på andra sätt för att de arbetat fackligt.

Genom våra utvecklingsprojekt arbetar vi för att bekämpa fattigdom och hiv/aids. Vi främjar demokratisk och miljömässig hållbar utveckling samt ökar jämställdheten i världen. Allt utifrån den fackliga grundtanken om allas lika rättigheter och lika värde. •

”Ofattbara tolv miljoner människor är slavar i världen i dag. Tolv miljoner – det är fler än hela Sveriges befolkning!”

Peter Hellberg
Styrelseordförande,
LO-TCO Bistånds nämnd

Fattigdomsbekämpning

År 2000 enades världens länder om åtta millenniemål för att halvera fattigdomen till år 2015. Tre fjärdedelar av världens fattiga lever på landsbygden. Att främja sysselsättningen på landsbygden är grundläggande för att halvera den extrema fattigdomen och hunger. Att de som arbetar kan leva på sin lön är också en förutsättning. •

Projekt i Indien och Indonesien med Kommunal och IUL med verksamhet

Facket ger en röst åt de allra fattigaste

Kring 2005 föll världsmarknadspriserna på te drastiskt. Den indiska te-industrin med dess plantager drabbades hårt. Lantarbetare i flera delstater förlorade inte bara arbetet utan även tillgång till välfärdssystemet. Enligt indisk lag ska arbetsgivaren stå för skola och hälsovård, bostäder, vattenrening och elektricitet åt sina anställda. Många plantageägare lämnade efter sig stora skulder till arbetarna i form av löner som inte betalats ut, sociala avgifter och pensionsavsättningar som inte betalats in. När ägarna övergav sina odlingar drabbade det mellan 1 500 och 2 000 personer per plantage. Alternativa sätt att försörja sig var få och följderna blev svåra. Många arbetare tog livet av sig i desperation.

Ett ljus i mörkret var ett fackligt utvecklingsprojekt som drivs av svenska Kommunal tillsammans med IUL, det globala facket för jordbruks- och livsmedelsarbetare som gett lantarbetarna hopp och delar av deras lagstadgade rättigheter. IUL dokumenterar situationen på de övergivna teplantagerna. Enligt en uppskattning uppgår obetalda löner, bidrag och olika försäkringsbidrag fördelat på nitton plantager i norra delen av Bengalen till ett värde av drygt 33 miljoner US dollar (trots att arbetarna tjänar mindre än 1,50 US dollar per dag). Ett antal indiska fackförbund och IUL tog saken till indiska Högsta Domstolen som tog upp målet. 39 arbetsgivare har fått order av myndigheterna om att betala in de pengar man är skyldig på arbetstagarnas konton. För sju av arbetsgivarna har häktningsorder utfärdats och åtminstone fyra arbetsgivare har fått bankkonton spärrade.

En av projektets goda effekter är en ökad samordning och regionalt erfarenhetsutbyte mellan lantarbetarnas fackföreningar. Det har gjort det möjligt att bättre utnyttja den indiska lagstiftningen som säger att arbetslösa utan utbildning ska ges arbete i hundra dagar till minimilön och sysselsättas med samhällsnyttiga insatser som reparationer, bevattning och vägarbeten. Särskilt på norra Bengalens övergivna teplantager har fackföreningarna lyckats med att hävda lantarbetarnas rättigheter och det har betytt mycket i kampen mot fattigdomen, menar Sujata Gothoskar, projektets lokala samordnare. Infrastrukturen har också förbättrats och den påtvungna migrationen har minskat, liksom trafficking av unga kvinnor.

Erfarenheterna från det indiska utvecklingsprojektet har dessutom förts vidare till förhandlingarna inom ILO. Den indiska lagen och fackföreningarnas sätt att använda den togs upp som en framkomlig väg även för andra länder där trygghetssystemen är så grovmaskiga att arbetslösa löper risk att svälta ihjäl. •

Facket bidrar till mänskliga rättigheter

Mycket i Guatemala går i positiv riktning sedan fredsavtalen satte punkt för ett 36 år långt inbördeskrig 1996. Rätten att bilda och vara med i fackföreningar skyddas av arbetsmarknadslagstiftningen, rätten att strejka är erkänd om hälften av de anställda stödjer strejken. Men Guatemala har en lång väg kvar till en stabil demokrati.

Svärigheten är att se till att lagarna efterlevs i praktiken, i hela landet. Det långa inbördeskriget med 150 000 dödsoffer tömde landet på fackliga ledare och demokratiska krafter som Guatemala behöver i uppbyggnadsskedet. Fackföreningar, med internationella kontakter och ögon på vad som händer på landsbygden, kan göra ovärderliga insatser i att göra lagen till något mer betydande än en papperstiger.

Festras är en stor fackförening med guatemalanska mått, en mycket liten i svenska ögon. Med ett medlemsantal på cirka 4 500 är Festras en av landets tre största fackliga organisationer. Under de senaste två åren har 22 fackliga ledare mördats. Mänskors rädsla, de återkommande kränkningarna och arbetsgivarernas självsvåldiga sätt att styra arbetsplatserna stimulerar ickedeltagandet, rapporterar Festras lite uppgivet och ger exempel på arbetsplatser som stängts eller flyttats bara för att kväva en spirande fackförening. Bara 4,5 procent av arbetskraften är med i facket. Facklig verksamhet motarbetas ofta av arbetsgivarna, trots att organisationsfriheten är erkänd i lagen.

”Fackliga rättigheter är de mänskliga rättigheterna, förlagda till arbetslivet.”

Det är många guatemalaner som inte vet vad en fackförening är och många förknippar facklig verksamhet med kommunism. Därför är den fackliga utbildning som projektet bidragit till strategiskt viktig för organisationen. Festras måste förklara att det handlar om enkla och jordnära saker, som att se till att löner betalas ut, att kvinnor inte betalas sämre än män och att arbetsvillkoren uppfylls. Festras har anställt en advokat för att effektivisera bevakningen av att lagarna efterlevs. I tre av de fall man tagit till domstol har utslaget blivit att fackligt aktiva som avskedats ska återanställas. Organisationens har också fördjupat sin dialog med myndigheter, institutioner och departement.

Från att främst ha organiserat i livsmedelssektorn organiserar Festras nu också kommunalanställda i sex kommuner, hälsossektorns anställda och planerar även att organisera gatuförsäljare i den informella ekonomin. På sjukhuset San Juan de Dios i Guatemala City har Festras nu 1 250 medlemmar och under 2008 lyckades man förhandla fram barnomsorg

Maquilas

Maquilas kallas de sammansättningsfabriker där bland annat leksaker och elektronikprodukter tillverkas. Fabriken ligger ofta utanför storstäderna och de flesta anställda är kvinnor. Många av arbetarna tillhör ursprungsbefolkningar och få har utbildning. Arbetsförhållandena är mycket svåra och fackligt aktiva avskedas ofta. ●

för personalens barn, förstärkt belysning och en facklokal. Nu pågår förhandlingar om arbetsmiljön i sjukhusets tvätterier.

I Guatemala finns cirka 180 Maquilas med sammanlagt ungefär 120 000 anställda.

Trots bakslag med att fackligt aktiva avskedats har Festras lyckats förhandla fram barnomsorg i anslutning till Maquilas och fått bort övertidsvänget på ett par arbetsplatser. I jordbrukssektorn har Festras förhandlat fram en alkoholicy och bättre arbetstider, samt matpaket till familjerna.

– Det är en prestation i ett land där få organisationer når utanför de stora städerna, säger Nina Larrea, handläggare på LO-TCO Biståndsnämnd.

Det är inte sannolikt att Millenniemålen uppnås i Guatemala utan kraftiga förändringar i politiken, skriver den svenska regeringen i sin nyligen antagna samarbetsstrategi för landet. Men organisationer som Festras påverkar utvecklingen i rätt riktning. Om människor ges rätt att organisera sig i fackföreningar och genomföra kollektiva förhandlingar om löner och arbetsvillkor innebär det ett stort steg framåt för fattigdomsbekämpningen. Fackliga rättigheter är de mänskliga rättigheterna, förlagda till arbetslivet. •

Studiecirkelmetoden

Studiecirkeln är ett ekonomiskt överkomligt sätt att sprida kunskap och få många medlemmar aktiva på arbetsplatserna. Principen är att alla deltagare i en första studiecirkel startar egna cirklar, från vilka deltagarna i sin tur också startar egna cirklar. Själva formen, att gemensamt diskutera aktuella frågor, är i sig en träning i demokrati. ●

Projekt i Ryssland med Lärarförbundet och ryska lärarförbundet ESEUR

Demokrati med studiecirkelmetoden

Under hela fjorton år, från 1994 till 2008, har Lärarförbundet i Sverige genomfört ett ovanligt långvarigt utvecklingssamarbete med det ryska lärarförbundet ESEUR. I fyra försöksregioner har tiotusentals medlemmar fått praktisk skolning i demokrati genom studiecirkel.

Just studiecirkelarna har i Sverige varit en hörnsten i den folkbildning som folkrörelserna har använt för att engagera och utbilda medlemmar i demokratiskt arbete. Samtidigt som andra ryska fackförbund har minskat med mellan 30 och 50 procent efter kommunismens fall, har lärarfacket ökat i medlemsantal och aktivitet. Lärarförbundet hör också till de ryska förbund som i de senaste valen har förmått att få fram kandidater till politiska poster – och en hel del av dem har blivit valda.

Det första projektet började i blygsam skala med 23 kvinnor, men utvecklingen gick snabbt och 2003 hade hela 14 000 lärare i Brjansk deltagit i studiecirkel som fortsatte i egen regi.

– Cirkelmedlemmarna fortsätter oftast att träffas regelbundet för att diskutera arbetsplatsens frågor, så de övergår många gånger till att bli en lokal facklig organisation, säger Ann-Christin Larsson på Lärarförbundet.

I cirklarna har lärare lokalt tagit sig an frågor och i många fall själva producerat studiecirkelmaterial, som andra har kunnat använda. De har handlat om allt från pension och sjukförsäkring till arbetsmiljö och hygien, en del kommer även in på pedagogiska yrkesfrågor.

Projektdeltagare bär nu upp den enhet för fackliga studier som förbundet har byggt upp och många talar även om att cirklarna har inneburit ett nytt pedagogiskt arbetssätt, som lärarna har tagit med sig till sin egen undervisning i skolorna.

De sista åren har framförallt ägnats åt att utveckla det ryska lärarfackets nätplats. En stark drivkraft för detta var att göra alla studiematerial tillgängliga. I detta världens största land, där många medlemmar till exempel i Sibiriens ändlösa glesbygder har långt till den fackliga organisationen, har lärarfacket också med framgång prövat – och etablerat – facklig distansutbildning via nätet.

– Vårt mål för projektet har hela tiden varit att nå lärarna på skolorna. Via e-post och nätet når facket dem nu i en utsträckning som vi inte ens hade kunnat drömma om när vi startade arbetet 1995, säger Ann-Christin Larsson. •

Hiv/aids

– ett arbetsmiljöproblem

– **Förra året var** det färre än tio sjuksköterskor som åkte till Europa för att arbeta, tidigare kunde det vara 16 på en enda månad. Vi har gått från hopplöshet till hopp.

Det säger Makholu Lebaka, ordförande för sjuksköterskornas förbund i det lilla bergslandet Lesotho i södra Afrika. Bara två länder i världen är hårdare drabbade än Lesotho av hiv/aids. Av de 1,8 miljoner innevägnarna är mer än 23 procent smittade, i åldern 25-49 år är siffran 40 procent. Även vårdpersonalen drabbades av sjukdomen och en allt svårare underbemanning ledde till flykt till andra jobb, eller vårdjobb i Europa. Sjukvården i det hårt hiv/aids-drabbade landet hotades av kollaps.

– Där vi tidigare haft 5-6 sjuksköterskor som tog hand om 20 patienter, kunde det ofta bara finnas en enda kvar. Då är det omöjligt att ge en bra vård och det uppstår livsfarliga situationer för patienterna, säger Makholu Lebaka.

”Vi har gått från hopplöshet till hopp.”

Men den onda cirkeln är bruten och något som bidrar till detta är ett hälso- och utbildningscenter för vårdpersonal, som Lesothos sjuksköterskeförbund i samarbete med svenska Vårdförbundet har satsat på.

ICN, sjuksköterskornas världsorganisation, tog initiativ till hälso- och utbildningscenter för vårdpersonal i fyra länder i södra Afrika, i samarbete med bland andra sjuksköterskefacken i Sverige, Danmark och Norge. Först ut var Swaziland (50 mil från Lesotho) hösten 2006. Ett drygt år senare öppnades Lesothos center i staden Maseru. Centret bemannas av en verksamhetschef, två sjuksköterskor och en assistent, som arbetar mot 700 vårdanställda och deras anhöriga. Det finns också ett center i Zambia och ett är under utveckling i Malawi.

Verksamheten vid dessa center är en unik blandning av vård, information och vidareutbildning, stress- och sorgebearbetning och arbetsmiljöupplysning.

Makholu Lebaka berättar att de vårdanställda i Maseru kan välja mellan att bli hiv-testade och få behandling på sin egen arbetsplats, eller gå till den egna hälsocentralen. Trots att så många är drabbade är stigmat fortfarande starkt.

– De flesta säger att de inte vill sitta i väntrummet med sina egna patienter, som de tror skulle förlora förtroendet för dem. Vårt huvudmål är att förlänga liv med hjälp av medicin och genom att ge hopp. De som får besked om att de är smittade får ett psykologiskt stöd, individuellt och tillsammans med andra drabbade i stödgrupper.

Centret arbetar med sorgbearbetning, eftersom många har anhöriga som har dött i sjukdomen. De har kurser i hemsjukvård och vård i livets slutskede, då många vårdar anhöriga och vänner på fritiden. Genom centrets olika insatser har antalet vårdanställda som lämnar arbetet på grund av sjukdomen, liksom sjukskrivningstiderna, minskat. Centret utbildar vårdanställda om hur de ska undvika smitta och bli medvetna om riskerna såväl i privatlivet som på arbetsplatsen.

Till det nuvarande hälsocentret kan ungefär en fjärdedel av landets hälso- och sjukvårdsanställda ta sig. Nästa steg är en mobil klinik som söker upp andra delar av landet, inte minst de svårtillgängliga bergsområdena.

Även sjuksköterskornas eget förbund har påverkats positivt av projektet. Medlemsantalet har mångdubblats. Makholu Lebaka upplever en tydlig förändring:

– Tidigare gjorde arbetet de flesta deprimerade, men nu ser de att det händer någonting. När vi har möten kommer det numera mycket folk och de vill vara med och medverka i den utveckling som sker nu. •

Hiv/aids

Ungefär 33 miljoner människor lever i dag med hiv/aids. Nio av tio drabbade är vuxna, mitt uppe i livet med arbete och familj. Även företag och samhälle drabbas och hela länders ekonomi försvagas. Arbetsplatsen är en viktig mötesplats där människor diskuterar och påverkar varandra. Facket kan bidra i dessa diskussioner så att attityden till hiv/aids förändras och försvara de smittades rättigheter på arbetet genom kollektivavtalen. •

TILLSAMMANS

LUKAS JOHANNSSON
VIDEO & DVD

Fattigdomen bekämpas även här i Sverige

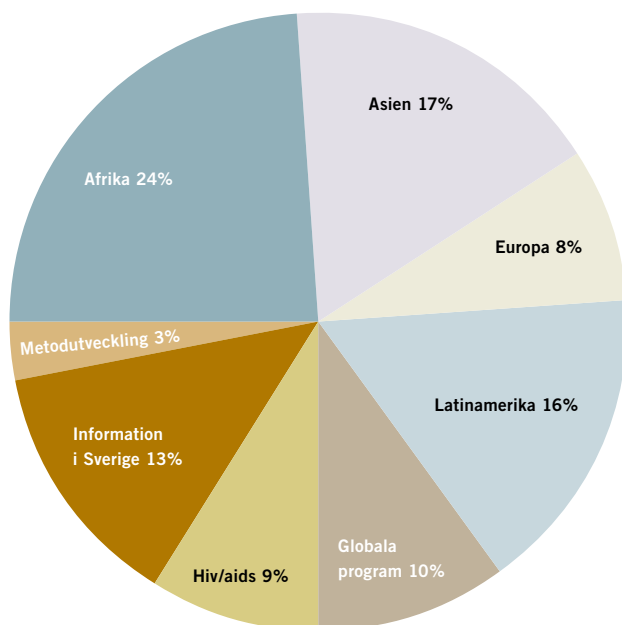
Du som är medlem i facket deltar genom ditt medlemskap i det internationella förändringsarbete som förbunden inom LO och TCO bedriver. Men kampen för allas lika rättigheter börjar redan här på hemmaplan. Vi är exempelvis alla konsumenter av varor från hela världen och kan kräva att mänskliga rättigheter respekteras i produktionsleden. Ett sätt att ytterligare engagera sig är därför att arbeta med information i Sverige.

- **Transportarbetarförbundet** har tagit fram ljudboken *Virusets väg*, om hiv/aids, som distribueras via fyra vägbibliotek utmed E4:an. Syftet är att minska smittans spridning bland lastbilschaufförer genom att informera om hur hiv/aids sprids samt att stimulera till att frågan diskuteras. Läs mer på www.virusetsvag.com
- **Läraryrket** lär ut metoder som lärare kan använda för att få in ett internationellt perspektiv i undervisningen och utbilda för global hållbar utveckling. Läs mer på www.lararforbundet.se/global
- **SKTF** arbetar aktivt med att praktiskt vara en så kallad Fair Union. I Falköping opinionsbildar lokalavdelningen om rättvisa villkor för anställda i andra länder med syfte att påverka Falköpings kommun att ställa etiska krav i samband med offentlig upphandling och att välja både klimatsmart och rättvist. Läs mer på www.sktf.se/fairunion
- **Hotell- och restaurangfacket**, HRF, bedriver på många håll i världen utvecklingssamarbete för att organisera arbetstagarna och stärka lokala fackliga organisationer. För att få reseföretagen att engagera sig i frågan tog HRF initiativ till nätverket Schyst resande, där Unionen, ECPAT, IOGT-NTO, Svenska kyrkan och Fair Trade Center ingår. Nätverket vill få svenska resenärer att ställa krav på resebolag och hotellkedjor så att mer pengar från turismen kommer fattiga människor till del. Läs mer på www.schystresande.se
- **Många fackliga medlemstidningar** skildrar livet i olika delar av världen. Tack vare det kan vi läsa om vad en arbetare drömmer om i Turkiet, hur arbetsvillkoren ser ut på Olof Palmes barnsjukhus i Hanoi, när skådespelare strejkar i Bollywood och vad unga statsanställda i Ukraina diskuterar när fackklubben träffas.
- **Café Världen** är en populär form av träffar med internationell karaktär. Ramen för träffen kan vara en föreläsning, film- eller bildvisning, lite matlagning eller något annat, allt med internationell anknytning. Kontakta din lokala organisation, de vet hur det fungerar!

Var pengarna kommer ifrån och vad de går till

LO-TCO Biståndsnämnd är en av flera folkrörelseorganisationer som har samarbetsavtal med Sida. Det innebär att Sida står för 90 procent av kostnaderna och de fackliga organisationerna för 10 procent. De fackliga organisationernas del av kostnaden finansieras till största del av medlemsavgifter. Det betyder att du som facklig medlem automatiskt är delaktig i kampen för ett bättre liv åt miljontals människor världen över! •

Verksamhetens storlek år 2008

* Totalt 125 miljoner SEK

I LO ingår

Fastighetsanställdas förbund	www.fastighets.se
GS – Facket för skogs-, trä- och grafisk bransch	www.gf.se
Handelsanställdas Förbund	www.handels.se
Hotell och Restaurang Facket	www.hrf.net
IF Metall	www.ifmetall.se
SEKO – facket för service och kommunikation	www.seko.se
Svenska Byggnadsarbetareförbundet	www.byggnads.se
Svenska Elektrikerförbundet	www.sef.com
Svenska Kommunalarbetareförbundet	www.kommunal.se
Svenska Livsmedelsarbetareförbundet	www.livs.se
Svenska Musikerförbundet	www.musikerforbundet.se
Svenska Målareförbundet	www.malareforbundet.se
Svenska Pappersindustriarbetareförbundet	www.pappers.se
Svenska Transportarbetareförbundet	www.transport.se

I TCO ingår

Fackförbundet ST	www.stmf.se
Farmaciförbundet	www.farmaciforbundet.se
Finansförbundet	www.finansforbundet.se
Försvarsförbundet	www.forsvarsforbundet.se
FTF	www.ftf.org.se
Läraryörbundet	www.lararforbundet.se
Polisförbundet	www.polisforbundet.se
Skogs- och Lantbrukstjänstemannaförbundet	www.slf.a.se/
SKTF	www.sktf.se
Svenska folkhögskolans läraryörbund	www.sfh.se
Svenska Journalistförbundet	www.sjf.se
Sveriges Yrkesmusikerförbund	www.symf.se
Teaterförbundet	www.teaterforbundet.se
Tull-kust	www.tullkust.se
Unionen	www.unionen.se
Vårdförbundet	www.vardforbundet.se

Facket verkar globalt

Det räcker inte att facket är starkt i ett land. För att kunna möta globaliseringen behöver facken samarbeta över gränserna och stärka varandra världen över. Det är det enda sättet för individen att göra sin stämma hörd och kunna försvara sina rättigheter. Både i fattiga och i rika länder.

Du som är facklig medlem är delaktig i kampen för ett bättre liv för många människor världen över.